

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra českého jazyka a literatury
Studijní program: Filologie
Studijní obor: Český jazyk a literatura

Pomístní názvosloví na katastru obce Nové Město pod Smrkem

Minor Place-names in the Area of Nové Město pod Smrkem

Bakalářská práce: 12-FP-KČL-B-24

Autor:

Denisa Walterová

Podpis:

Vedoucí práce: Mgr. Václav Lábus, Ph.D.

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
66	0	0	0	17	0

V Liberci dne: 25. 4. 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Denisa Walterová**
Osobní číslo: **P09000827**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obor: **Český jazyk a literatura**
Název tématu: **Pomístní názvosloví na katastru obce Nové Město pod Smrkem**
Zadávající katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl: Analýza současných „živých“ pomístních jmen na katastru obce Nové Město pod Smrkem.

Požadavky: Excerpce pomístních jmen z databáze Geonames a turistických map, sběr pomístních jmen realizovaných v místním úzu. Srovnání standardizovaných a „živých“ jmen, jejich sémanticko-formální analýza; aplikace vztahověmodelové teorie.

Metody: Popis synchronního anoikonymického subsystému a systematické utřídění jazykového materiálu podle zvolených kritérií. Aplikace obecných toponomastických zásad a metod třídění toponomastického materiálu.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Encyklopedický slovník češtiny. Praha : NLN, 2002.

Geonames: <http://www.cuzk.cz/>

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L.; KNAPPOVÁ, M.; MALENÍNSKÁ, J.;

MATÚŠOVÁ, J. Pomístní jména v Čechách. Praha : Academia, 1995.

PLESKALOVÁ, J. Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku. Jinočany : H & H, 1992.

ŠMILAUER, V. Třídění pomístních jmen. Zpravodaj místopisné komise, 1972, roč. 13, s. 171-204.

ŠMILAUER, V. Úvod do toponomastiky. 1. vyd. Praha : SPN, 1963. 2. vyd. Praha : SPN, 1966.

ŠRÁMEK, R. Úvod do obecné onomastiky. Brno : MU, 1999.

TIMA, V. Nové Město pod Smrkem. Nové Město pod Smrkem : Občanské sdružení pro obnovu a rozvoj Nového Města pod Smrkem, 2010.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Václav Lábus

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: **30. dubna 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2012**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.

vedoucí katedry

dne **30. 4. 2012**

Čestné prohlášení

Název práce: Pomístní názvosloví na katastru obce Nové Město
pod Smrkem

Jméno a příjmení autora: Denisa Walterová

Osobní číslo: P09000827

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 25. 3. 2013

Denisa Walterová

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Václavu Lábusovi, Ph.D. za cenné rady, jeho čas, ochotu a přátelský přístup. Děkuji také všem obyvatelům Nového Města pod Smrkem, Hajniště a Ludvíkova pod Smrkem, kteří mi pomohli se sběrem pomístních jmen. V neposlední řadě děkuji své rodině za jejich podporu a trpělivost.

ANOTACE

Předmětem této práce je excerptce pomístních jmen z databáze Geonames a turistických map na katastru obcí Nové Město pod Smrkem, Ludvíkov pod Smrkem a Hajniště. Dále pak sběr pomístních jmen žijících v místním úzu. Práce je rozdělena do dvou částí. Teoretická část obsahuje stručnou historii obcí, materiálové a teoretické východisko. Praktická část se skládá z abecedně řazených hesel. Cílem práce je pak analýza současných „živých“ jmen na katastru daných obcí.

Klíčová slova: pomístní jméno, modelová klasifikace pomístních jmen, strukturní model, strukturní typ, motivace pojmenování

Annotation/Abstract

First item of this bachelor thesis is to excerpt minor place-names. Sources are GeoNames database and touristic from Nové Město pod Smrkem, Ludvíkov and Hajniště land registry. Second item is to make anthology of minor place-names which lives in local traditions.

Thesis is divided into two sections. First one is theoretical and contains of villages history also as used analytic model and materials characterisation. Second one is practical and contains names in alphabetical order.

Objective of this thesis is to analyse currently used minor place-names from villages land registry.

Key words: minor place-name, model of minor place-name classification, structural model, structural type, naming motivation

1 Obsah

1	Obsah	7
2	Seznam zkratk.....	8
3	Úvod.....	9
4	Obce Nové Město pod Smrkem, Hajniště a Ludvíkov pod Smrkem.....	10
4.1	Nové Město pod Smrkem	10
4.2	Ludvíkov pod Smrkem	13
4.3	Hajniště	13
5	Východiska	15
5.1	Materiálové východisko	15
5.1.1	Zdroje	15
5.2	Teoretické východisko.....	17
6	Heslová část.....	19
6.1	Struktura hesla.....	20
6.2	Slovník.....	20
7	Shrnutí modelové klasifikace a formálních typů PJ	56
8	Přehled pomístních jmen z hlediska užívání	59
9	Závěr	63
10	Seznam pramenů a literatury	65

2 Seznam zkratek

ZÁKLADNÍ

AD - adjektivum

ADd – adjektivum derivované

MJ – místní jméno

MKPJ – modelová klasifikace pomístních jmen

Num – numeralium

OJ – osobní jméno

PJ – pomístní jméno

S – substantivum

SADd – substantivizované adjektivum derivované

Sd – substantivum derivované

SM – strukturní model

ST – strukturní typ

VM – vztahový model

DALŠÍ

apod. – a podobně

CPO – Císařské povinné otisky map stabilního katastru

čp. – číslo popisné

ČÚZK – Český úřad zeměměřičský a katastrální

SMD – státní mapové dílo

tzv. – takzvaný

3 Úvod

Tématem této bakalářské práce je současná anoikonymie na katastrálním území obce Nové Město pod Smrkem. V práci jsou zpracovány i pomístní názvy přilehlých katastrálních území obcí Hajniště, Ludvíkov pod Smrkem a osady Přebýtek, které společně s Novým Městem pod Smrkem tvoří jeden správní celek.

Cílem této práce je excerpce a následná analýza všech pomístních názvů na daných katastrech. Pomístní jména (PJ) byla čerpána z databáze Geonames, turistických map, ale také ústním sběrem dat. Jeden ze základních úkolů této práce spočívá v rozdělení sesbíraných PJ na názvy stále žijící v místním úzu a názvy již nepoužívané. Pro zjištění těchto informací jsem zvolila malý dotazníkový výzkum mezi místními obyvateli, pomocí něhož jsem ověřila, do jaké míry jsou PJ aktuální, či naopak.

V této práci jsem se mimo běžné uživatele PJ zaměřila také na dvě zájmové skupiny, a to na turisty a myslivce. Značnou část zkoumaného katastru totiž tvoří lesy a také atraktivní turistická oblast Jizerských hor.

V teoretické části bakalářské práce se budu věnovat historii obcí a budou popsána materiálová a teoretická východiska. Nejrozsáhlejší je následující praktická část, v níž jsou abecedně řazená nasbíraná anoikonyma. U jednotlivých hesel uvádím vždy přibližnou polohu místa, zdroj, uživatele, formální utvářenost, motiv pojmenování, vztahověmodelovou klasifikaci a případné variety nebo původní německé názvy. Závěr práce je věnován zhodnocení specifik zkoumané anoikonymie. Za vlastním textem práce je uveden seznam zkratek, použitých pramenů a literatury.

4 Obce Nové Město pod Smrkem, Hajniště a Ludvíkov pod Smrkem

Obec Nové Město pod Smrkem se nachází v severních Čechách, ve východní části Frýdlantského výběžku, na úpatí Smrku, nejvyšší hory Jizerských hor. Katastrální území Nové Město pod Smrkem s necelými čtyřmi tisíci obyvateli je největší a hlavní částí ze správního celku složeného ze tří obcí – Nové Město pod Smrkem, Hajniště a Ludvíkov pod Smrkem. K obci Ludvíkov pod Smrkem patří ještě malá osada Přebýtek. Obec Hajniště leží dva a půl kilometru západně od Nového Města a má přibližně dvě stě obyvatel. Jihozápadně od Nového Města se pak rozkládá obec Ludvíkov pod Smrkem také s přibližně dvěma sty obyvateli.

4.1 Nové Město pod Smrkem

Nové Město pod Smrkem založil majitel frýdlantského panství Melchior z Redernu v roce 1584 pod názvem „Bergstadt Böhmische Neustadt“ (Horní České Nové Město). V 18. století se běžně užíval název Neustadt. Název Neustadt an der Tafelfichte byl úředně schválen roku 1901. Od roku 1921 se objevuje i česká podoba Nové Město pod Smrkem a pouze české pojmenování se užívá od roku 1945.¹

V pohraničí žilo především německy mluvící obyvatelstvo, menšina Čechů se zde vytvořila až po vzniku samostatného Československa. V roce 1907 zde žilo celkem 6020 obyvatel, z nichž bylo pouze 205 Čechů, v roce 1921 ve městě žilo 4311 obyvatel a z toho 160 Čechů, v roce 1930 žilo v Novém Městě 4279 obyvatel a z nich jen 172 Čechů. V době okupace se počet českých obyvatel snížil na pouhých 16. Po válce však došlo k velkým změnám, bylo odsunuto německé obyvatelstvo a ve městě zůstalo pouze několik německých rodin.²

Podnětem k založení města bylo kutání cínové rudy na Měděnci a Rapické hoře. Vrcholné období dolování spadá do let 1580-1615, hornictví upadá v průběhu třicetileté války, koncem sedmnáctého století byla těžba už ztrátová. V letech 1652-1831 se dolování udržovalo jen kvůli privilegiím města. V provozu byly doly Svatá Kateřina a Rappeltův důl.

¹ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s 21.

² TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s 57.

Na Měděnci byl v provozu takzvaný Měděný důl, který sloužil k odběru měděné vody na výrobu zelené skalice. Neefektivní těžba pokračovala do roku 1800. V roce 1817 město podniklo poslední pokus o obnovení těžby. Poslední záznam o těžbě cínu pochází z roku 1831.³

V průběhu 18. století začali mít nad horníky převahu řemeslníci a především domácí tkalci. Počet obyvatel narůstal i v první polovině 19. století, ve městě fungovaly čtyři pily na zpracování dřeva. Dalším významným zdrojem obživy bylo zemědělství. Pěstovaly se především luštěniny, fazole, hrách a čočka. Až na přelomu 18. a 19. století se začaly ve větším pěstovat brambory. Významný byl především chov hospodářských zvířat.

Na Frýdlantsku existovalo dvanáct hospodářských dvorů, jeden z nich byl i ve východní části panství a nesl název Forwerk, později pak Meierhof, první záznamy o něm jsou z roku 1580. Ke dvoru patřily louky a pole na pravém břehu Lomnice a pozemky v Horní Řasnici. V letech 1785-1787 hrabě Kristián Filip Clam-Gallas část pozemků dvora rozprodal, dvůr tak ztratil pozemky v části Hofladenfeld, ty připadly městu. Hospodářský dvůr byl v provozu až do konce druhé světové války.⁴

K městu neodmyslitelně patřil textilní průmysl. Již krátce po založení města se zde usadili tkalci lnu, plátenický cech byl založen v roce 1608. Pro tkalce byla v roce 1793 založena Malá Strana. Nástup vlny, bavlny a přádelna lnu s parním strojem, vystavěná v roce 1864, vedly k zániku domácího tkalcovství.

Nejvýznamnější osobou textilního průmyslu v Novém Městě pod Smrkem byl Ignaz Klinger, roku 1850 pro něj pracovalo dokonce 1500 tkalců. V roce 1862 koupil od Josefa Knöbela tzv. starou továrnu a převzal jeho zákazníky. O rok později postavil třípatrovou tkalcovnu u Lomnice s pěti sty ručními stavy. Další budova tkalcovny a administrativní budova byly vystavěny v roce 1894, v následujícím roce byla továrna rozšířena o stavbu strojovny. Po druhé světové válce byla továrna znárodněna a výroba pak obnovena v červnu 1945. Roku 1947 se firma začlenila do státního podniku České vlnářské závody. Další reorganizace proběhla o pět let později, kdy se továrna začlenila do národního podniku Textilana. Na počátku 90. let 20. století byla Textilana přeměněna na akciovou společnost a započalo období značného útlumu. Počet zaměstnanců se snížil na minimum. V roce 2003 byla výroba zastavena.⁵

³ NÁDENÍK, K. *Smrk*, s. 19-32.

⁴ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 84-87.

⁵ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 116-119.

Dalším významným podnikem v Novém Městě pod Smrkem byla brusírna skla a sklářská huť, kterou vystavěl Josef Mazel v roce 1867. Roku 1876 pak postavil ještě budovu porcelánky. Ve vrcholném období porcelánka zaměstnávala až 160 lidí. Vyráběly se zde především elektrotechnická zařízení, nádobí pro lékařské účely, ale také knoflíky a malované dýmky. Výroba se zastavila v roce 1944.⁶

Hospodářský rozmach na konci 19. a na počátku 20. století vedl k další výstavbě města. Byla zrekonstruována radnice, byly postaveny dvě budovy školy, sokolovna, plynárna, starobinec, spořitelna, městské lázně s bazénem, evangelický kostel a byl zahájen provoz na železnici.⁷

Po první světové válce přicházeli do těchto převážně německých oblastí také Češi. Ve 20. a 30. letech dolehla na obyvatele velká nezaměstnanost, mezi české a německé obyvatele vstoupil sílící fašismus. Po druhé světové válce velká část německého obyvatelstva musela opustit město a do prázdných domů se stěhovali noví lidé z Čech a Polska. Město se začalo opět rozvíjet, práci lidem poskytovaly závod Textilana, Státní statek či Státní lesy.

Po ukončení provozu Státního statku a později Textilany přišla značná část obyvatel Nového Města pod Smrkem o práci. Nyní poskytují lidem zaměstnání převážně německé firmy. V posledních letech už se nedaří ani místním majitelům obchodů, malé krámky zpravidla patří vietnamským obchodníkům.⁸

Nové Město pod Smrkem má krásnou okolní jizerskohorskou přírodu. Je jedním z výchozích bodů na Smrk. Nabízí se hned několik turistických tras. Například je to nejnovější modře značená stezka vedoucí kolem Streitova obrázku a po západních stránách Smrku. Zvolit lze také delší trasu kolem Červeného buku, Francouzských kamenů, Tišiny a po takzvaném Nebeském žebříku, což je stezka vedoucí po jižních stránách Smrku, tato trasa je výhodná především pro cyklisty, protože téměř celou trasu tvoří asfaltová silnice. Známá je pak také takzvaná Lavičková cesta, která umožňuje přístup po severních stránách Smrku. Město se stalo v poslední době vyhledávanou lokalitou především díky nově vybudovaným lesním cestám pro cyklisty tzv. singltrekům. V zimě se v okolních lesích a na loukách upravují tratě pro běh na lyžích a místní stopy jsou dokonce propojeny s Jizerskou magistrálou.

⁶ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 120.

⁷ NÁDENÍK, K. *Nové Město pod Smrkem*, s. 6

⁸ NÁDENÍK, K. *Nové Město pod Smrkem*, s. 7.

4.2 Ludvíkov pod Smrkem

Ludvíkov je jedna z nejstarších obcí na Frýdlantsku, písemně je doložena z roku 1381. První havíři, kteří přišli kutat na Měděnec a Rapickou horu, žili právě zde.⁹ Původně se Ludvíkov nazýval německy Lusdorf. Název je pravděpodobně odvozen od zakladatele Ludvíkova. Po třicetileté válce nad těžbou cínové rudy převládá zemědělství. Na rozdíl od okolí bylo možné v Ludvíkově díky mírnějšímu klimatu pěstovat ovoce.

V 19. století se obec rozrůstala o domy a nové obyvatele a v druhé polovině 19. století je život v Ludvíkově ovlivněn textilní továrnou Ignaze Klingera. U Ludvíkova vznikly dřevovýroba a dřevostružna, které vyráběly především napínací rámy pro novoměstskou textilku.

V roce 1891 zde byla vystavěna škola, která už dnes nefunguje. V budově dnes sídlí německá firma CIS. V Ludvíkově se nachází významný hřebčín, kde byli odchováni dostihoví koně, kteří se zúčastnili dokonce Velké pardubické.¹⁰

Součástí obce Ludvíkov pod Smrkem je také osada Přebýtek. Její vznik spadá do druhé poloviny 18. století. Původní německý název Přebýtku byl Überschar. Název je odvozený od toho, že tato osada vznikla na zbytcích nepřidělené půdy.¹¹

4.3 Hajniště

Obec Hajniště dříve nesla německý název Hegewald. Zmínka z roku 1643 dokazuje, že se v těchto místech nacházela panská obora. Obyvatelé okolí měli povinnost se o zvěř v oboře starat. Od toho vznikl i název, hegen – hájit a wald – les. Hegewald byl součástí již výše zmiňovaného panského dvora. Jak už bylo řečeno, hrabě Clam-Gallas část pozemků panského dvora rozprodal. V té době půdu v Hajništi skoupili zemědělci a již v roce 1790 zde bylo vystavěno 19 domů.

⁹ NÁDENÍK, K. *Nové Město pod Smrkem*, s. 9.

¹⁰ MOLÁK, J. *Ludvíkov pod Smrkem – Nové Město pod Smrkem* [online]. 3. 3. 2010 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW: <http://www.nmps.cz/historie_ludvikov.php>

¹¹ ANDĚL, R. *Frýdlantsko*, s. 192.

V Hajništi existovalo několik průmyslových podniků. Byla tu například porcelánka, která zaměstnávala až 150 lidí. Soustřeďovala se na výrobu užitého porcelánu. Zanikla v době hospodářské krize v roce 1935. Na přelomu 20. století v Hajništi fungovala také cihelna. Stávala v místech, kde je dnes rybník. Surovinou pro výrobu cihel nebyla cihlářská hlína, ale jíl smíchaný s křemičitým pískem. Cihelna zanikla na počátku 30. let 20. století.¹²

¹² MOLÁK, J. *Hajniště – Nové Město pod Smrkem* [online]. 3. 3. 2010 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW: <http://www.nmps.cz/historie_hajniste.php>

5 Východiska

5.1 Materiálové východisko

Materiál potřebný pro tuto práci jsem vypisovala z různých zdrojů. Průběžně jsem prováděla ústní sběr PJ, která nejsou zaznamenána v mapách a zatím přežívají pouze v místním úzu. Tato PJ jsem získávala od místních občanů a částečně také z vlastní znalosti PJ, jelikož sama pocházím z Nového Města pod Smrkem. Po sepsání všech nasbíraných PJ jsem vytvořila jejich seznam. Seznam jsem přenesla do tabulky, kterou jsem rozeslala třem desítkám místních obyvatel. Dotazování u každého názvu uváděli, zda PJ znají, nebo neznají. V případě, že PJ znali, měli ještě možnost uvést, jestli ho aktivně užívají, či naopak. Do tabulek dále vypisovali případné variety názvů a další PJ, která znají. Samozřejmě se nejedná o plnohodnotný průzkum, protože vzorek obyvatel byl příliš malý. Dotazník měl spíše potvrdit mé předpoklady, jak si PJ uživatelsky stojí.

5.1.1 Zdroje

- **Databáze Geonames**

Geonames je databází geografických jmen České republiky. Jde o systém pro správu pojmenovaných objektů, který je spravován Zeměměřičským úřadem.

Geonames obsahuje kompletní soubor prostorových a popisných informací o standardizovaných geografických jménech a jménech sídelních jednotek. Standardizované geografické jméno je vedeno v rámci popisných informací k cca 165 typům pojmenovaných geografických objektů. Geometrická reprezentace některých objektů Geonames odpovídá poloze geografického objektu vedeného v ZABAGED®, k němuž se jméno vztahuje. Další část objektů, především pozemkové tratě, lesní pozemky a místní části sídel, má zjednodušenou geometrii korespondující s umístěním popisu ve státním mapovém díle (SMD).

Databáze geografických jmen Geonames je výsledkem procesu standardizace geografických jmen probíhajícího v působnosti ČÚZK již od 70. let minulého století pro potřeby tvorby SMD. Digitalizace původní evidence byla zahájena v roce 1997, naplnění databáze Geonames bylo dokončeno v roce 2005. Od roku 2006 je databáze

*Geonames průběžně aktualizována a doplňována ve spolupráci s orgány místních samospráv a s pracovišti katastrálních úřadů v rámci tvorby digitální katastrální mapy, obnovy katastrálního operátu a prováděných pozemkových úprav.*¹³

- **Turistické mapy**

Jako další zdroj pro čerpání dat jsem používala turistické mapy. Jednou z nich byla online turistická mapa na mapovém portálu www.mapy.cz. Jedná se o obdobu klasické tištěné turistické mapy a má měřítko do úrovně 1 : 5 000. Tato mapa je velmi aktuální, nacházejí se na ní turisticky značené trasy, naučné stezky, cyklotrasy či zajímavé turistické body.

Dále jsem používala starší papírovou mapu Jizerské hory a Frýdlantsko z edice Klubu českých turistů, vydání 1994-1997. Jako topografický podklad byla použita vojenská topografická mapa. Tato mapa je v měřítku 1 : 50 000.

Využila jsem také malou mapku na straně 57 v knize Smrk - Král Jizerských hor od Karla Nádeníka. Tato malá mapka nepokrývá celé zkoumané území, ale zaměřuje se především na turistické trasy a různé turistické cíle v okolí Smrku. Mapka je navíc obohacena o názvy, které se v běžných turistických mapách neobjevují.

- **Císařské povinné otisky map stabilního katastru**

*Barevné rastrové kopie tzv. císařských povinných otisků map stabilního katastru Čech. Jedná se o mapy z let 1826-1843, které byly původně určené k archivaci v Centrálním archivu pozemkového katastru ve Vídni, odkud byly po vzniku Československé republiky v rámci archivní rozluky předány do Prahy. Na rozdíl od tzv. originálních map stabilního katastru zachycují původní stav krajiny bez dodatečného zákresu pozdějších změn. Dodnes patří ze strany badatelů k nejžádanějším a nejvyužívanějším archiváliím ÚAZK. Pro území Čech je archivováno cca 8400 katastrálních map na cca 31 tisících mapových listech. V katastrálních územích, pro která se mapy nedochovaly, jsou tyto mapy postupně nahrazovány originálními mapami stabilního katastru.*¹⁴

¹³ *Geonames, úvod – Geoportál ČÚZK* [online]. 2010 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW: [http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(ny5oe2zls300akenoxjtjg55\)\)/default.aspx?mode=TextMeta&text=geonames_uvod&side=geonames&menu=26](http://geoportal.cuzk.cz/(S(ny5oe2zls300akenoxjtjg55))/default.aspx?mode=TextMeta&text=geonames_uvod&side=geonames&menu=26)

¹⁴ *Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 – Čechy - Geoportál ČÚZK* [online]. 2010 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW: http://archivnimapy.cuzk.cz/index_temp_15.html

5.2 Teoretické východisko

Při zkoumání PJ na katastru obcí Nové Město pod Smrkem, Hajniště a Ludvíkov pod Smrkem vycházím z knihy *Pomístní jména v Čechách*, kde se *podle současné platné onomastické terminologie pod pomístním jménem rozumí: „vlastní jméno neživého přírodního objektu na Zemi, který není určen k obývání a je v krajině pevně fixován“*.¹⁵

Pomístní jména se dále dělí na **hydronyma** (vlastní jména vod), to jsou například jména řek, jezer, rybníků, moří apod., **oronyma** (vlastní jména tvarů vertikální členitosti povrchu zemského i mořského dna), to jsou například jména pohoří, hor, hřbetů, údolí, skal, sedel apod., **agronyma** (vlastní jména pozemků), to jsou například jména polí, luk, zahrad, lesních pozemků atd., v neposlední řadě pak **hodonyma** (vlastní jména dopravních cest), to jsou jména cest, silnic, pěšin, mostů atd.¹⁶

Příklady jednotlivých typů PJ ze zkoumaného území:

- Hydronyma: *Ztracený potok, Ludvíkovský potok, Lomnice, Cejnarák*
- Oronyma: *Svinský vrch, Závorník, Rapická hora, Mazlovka*
- Agronyma: *Obecní les, Mokrý louka, Na hřišti*
- Hodonyma: *Kamenná cesta, Javorová cesta, Purkmistrův most*

PJ můžeme třídit podle různých kritérií. Velice podrobný je významový třídič Vladimíra Šmilauera. Jde o třídění sémanticko-motivační podle vlastního motivu pojmenování. PJ jsou rozdělena do šesti základních skupin – obecné vztahy a vlastnosti, země, rostlinstvo, zvířectvo, člověk a jména nejasná. Každá z těchto skupin má ještě několik podskupin.¹⁷ Třídění může být také strukturní, tedy podle formální utvářenosti. Tyto přístupy uplatňuje například monografie *Pomístní jména v Čechách*. Moderní způsob klasifikace představují VM, SM a ST, které propojují jak motivační, tak formální aspekty. V BP jsou PJ analyzována formální utvářeností, motivací pojmenování a příslušností k MKPJ.

Dílčí kritéria MKPJ postupně odrážejí jednotlivé fáze pojmenovacího procesu až k jeho výsledkům. Pro MKPJ jsou klíčové tři fáze – určení vztahového modelu (VM), strukturního modelu (SM) a strukturního typu (ST).¹⁸

¹⁵ OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. *Pomístní jména v Čechách*, s. 15.

¹⁶ OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. *Pomístní jména v Čechách*, s. 15.

¹⁷ OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. *Pomístní jména v Čechách*, s. 17-20.

¹⁸ KARLÍK, P. *Encyklopedický slovník češtiny*, s. 213.

Vztahový model

Rovina vztahových modelů postihuje základní pojmenovací motiv PJ.

VM A – vyjadřuje polohu nebo směr pojmenovaného objektu.

VM B – vyjadřuje druh objektu.

VM C – vyjadřuje vlastnost objektu.¹⁹

VM C můžeme dále rozdělit na VM C₁ a VM C₂. První podskupina zahrnuje primární vlastnosti objektu (velikost, barva, látkové složení, výskyt rostlinstva a živočišstva, umístění v terénu). Druhá podskupina se vztahuje k určitému ději, zahrnuje přírodní procesy, lidskou činnost, události, činnosti, názvy metonymického původu a názvy vyplývající z místních pověr.²⁰

VM D – vyjadřuje posesivitu a jiný vztah k osobám

Kombinacemi těchto VM se vytvářejí VM dvoučlenné a vícečlenné. Ty mohou být například složené, dvouslovné a víceslovné.²¹

Strukturní model

SM postihuje konkrétní pojmenovací postup. Zjišťuje, jak dané PJ vzniklo a z čeho bylo utvořeno.

K tvoření PJ slouží:

- **toponymizace** – *margarín* > *Margarín*
- **metaforické nebo metonymické souvislosti** – *V Americe*
- **kompozice** – *Šestidomky*
- **tvoření dvouslovných a víceslovných PJ** – *Andělský vrch*
- **předložkové pády** – *U červeného buku*
- **přejímání toponym a apelativ z cizích jazyků a jejich adaptace**²² - *Hoflade*

¹⁹ KARLÍK, P. *Encyklopedický slovník češtiny*, s 213.

²⁰ PLESKALOVÁ, J. *Pomístní jména na M a S*, cit. dle. KLOUDOVÁ, M., *Pomístní jména na katastrálním území Benecko (okres Semily) v 19. a 20. století*, s. 16.

²¹ KARLÍK, P. *Encyklopedický slovník češtiny*, s 213.

²² KARLÍK, P. *Encyklopedický slovník češtiny*, s 213-214

Strukturní typ

ST je konkrétní vyjádření SM dané určitým topoformantem.²³

Př.:

Klímák – ST –ák

Mazlovka – ST –ovka

Cejnarák – ST –(ar)ák

Zařazení jednotlivých názvů do MKPJ se nachází u každého hesla ve slovníkové části v bodě šest.

6 Heslová část

V následující části budou uvedena všechna nashromážděná PJ v daných katastrech. PJ jsou řazena abecedně podle prvního slova, v případě, že se jedná o předložkové PJ, tak podle prvního slova po předložce. ST uvádím vždy pouze u PJ jednoslovných. Motivy pojmenování jsem čerpala převážně z publikací o Novém Městě pod Smrkem, ověřovala jsem je i vlastním průzkumem jednotlivých míst nebo oslovením místních obyvatel, kterým ještě neunikly souvislosti pojmenování. Některých motivů pojmenování jsem se ale bohužel nedopátřala.

Při soupisu dat samozřejmě vznikly i jisté nejasnosti. Například některé názvy se užívají pro jiné místo, než u kterého je název uveden v mapě. Vyskytl se i případ, kde se název určitého místa v různých mapách lišil. Takové případy popisuji vždy individuálně u jednotlivých hesel.

Rozhodla jsem se ze slovníkové části vynechat PJ *U lesa*, tento název je sice často užíván, ale rozhodně není poplatný pouze pro jedno místo značené na mapě. Název je velmi obecný, a jelikož je katastrální území prakticky ze tří stran obklopené lesem, užívá se tento název v různých částech všech tří obcí. To samé platí pro název *U vodárny*, ten se užívá hned pro několik míst, kde stojí vodárenské věže.

Záměrně jsem v této práci vynechala názvy štol a dolů, protože množství těchto názvů by vydalo na samostatnou práci.

Pro jedno místo existuje mnohdy více různých názvů či je název různě obměňován. Pokud se variety u nějakého názvu vyskytly, jsou součástí jednoho hesla. Alternativní názvy jsou

²³ KARLÍK, P. *Encyklopedický slovník češtiny*, s 214.

vždy uvedeny v bodě sedm. To samé platí v případě, že jsem pro daný název dohledala jeho původní německé jméno. Základní název je pokaždé ten název, který je uveden v mapě. Pokud název žije pouze v místním úzu a má další varianty, je jako hlavní název uveden ten nejvíce frekventovaný. Výjimka je pouze u PJ *Hoflade*, které není vypsáno z mapy, ale jedná se o tradiční název převzatý z původního německého názvosloví.

6.1 Struktura hesla

1. druh objektu a jeho lokalizace
2. zdroj
3. uživatelé daného PJ
4. formální utvářenost PJ
5. motivace pojmenování
6. modelová klasifikace PJ
7. varianty PJ

6.2 Slovník

V Americe

1. Oblast jihozápadně od obydlené části Hajniště v okolí potoka Lomnice.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je choronymum *Amerika*, poloha je určena předložkovým pádem vyjádřeným prepozicí *v*.
5. Motivem pojmenování je zřejmě poloha místa, názvem je vyjádřena velká vzdálenost této oblasti od obydlené části Hajniště.²⁴
6. VM A + C₁, SM P + S

²⁴ OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. *Pomístní jména v Čechách*, s. 17.

Andělský vrch

1. Nejvyšší bod Frýdlantské pahorkatiny (572 m n. m.). Leží severovýchodně od Nového Města pod Smrkem a jeho vrchol je na hranici s Polskem.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název užívaný turisty a myslivci
4. Základem PJ je substantivum *vrch*, které je blíže specifikováno adjektivem *andělský*, to je vytvořeno pomocí sufixu *-ský* ze substantiva *anděl*.
5. Pro utvoření tohoto názvu byl zřejmě klíčový náboženský motiv.²⁵
6. VM C₂ + B, SM ADd + S
7. *Engelberg*

K Beránkovi

1. Cesta vedoucí od lesní křižovatky nedaleko lesních školek společnosti Dendrie až ke štole Beránek Boží.
2. ústní sběr dat
3. PJ užívané myslivci
4. Základem PJ je deminutivum *beránek*, které vzniklo prostřednictvím sufixu *-ek* od substantiva *beran*. Poloha je určena předložkovým pádem pomocí prepozice *k*.
5. Motívem pojmenování je to, že cesta vede kolem štoly Beránek Boží.
6. VM A + A, SM P + Sd

Borisova stráž

1. Stráž se nachází severozápadně pod Svinským vrchem. Označují se tak louky nedaleko ulice, která se nachází v jižní části Ludvíkova. Tato slepá ulice s domy začíná v ostré zatáčce na silnici směrem k Přebytku. Na katastrální mapě je Borisova stráž značena o něco dál na východ.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. Tento název je užívaný myslivci. Název je známý především obyvatelům Ludvíkova pod Smrkem a Přebytku. V okolních obcích je název naopak úplně neznámý.

²⁵ OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. *Pomístní jména v Čechách*, s. 281.

4. Základem PJ je substantivum *stráž*, které je specifikováno posesivním adjektivem *Borisova*, to je utvořeno sufixem *-ova* z OJ *Boris*.
5. Motiv pojmenování je příjmení bývalého majitele pozemků. Tyto pozemky vlastnili jistí Borisovi.
6. VM D + B, SM ADd + S
7. ***Borisův kopec, Borisák***

U brusírny

1. Toto místo se nachází na konci ulice Liščí, kde dnes stojí už jen osamocená chalupa.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. PJ je tvořeno apelaivem *brusírna*, které vzniklo sufixací od slovesa *brousit* pomocí sufixu *-írna*. Poloha je vyjádřena předložkovým pádem prepozicí *u*.
5. Motívem pojmenování je poloha místa, na kterém se dříve nacházely dvě brusírny pil. V Novém Městě bylo několik výroben a brusíren pil, ale Pfeifferova brusírna, která stála na tomto místě, byla nejznámější. V jeho brusírně se vyráběly a kalily pily. Výroba byla přerušena v roce 1939.²⁶
6. VM A + B, SM P + Sd

Brusná

1. Místo na severní stráni Smrku.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. Název se nepoužívá.
4. Základem PJ je adjektivum *brusný*, které vzniklo sufixem *-ný* od verba *brousit*.
5. Motívem pojmenování je to, že se zde těžil kámen na broušení.
6. VM C₂, SM SADd, ST –ná
7. ***Wetzsteinloch***

²⁶ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 120.

Cejnarák

1. Rybník ležící v severní části Hajniště nedaleko silnice vedoucí do Řasnice. Jedná se o malý rybník, který je v mapě zakreslen jen jako bažina či močál, někdy není značen vůbec.
2. ústní sběr dat
3. Název žijící v místním úzu, především je užívaný obyvateli Hajniště.
4. PJ vzniklo z apelativa *cejn* přidáním sufixu – (ar)ák.
5. Motívem pojmenování je to, že tento rybník byl původně určen pro chov cejnů
6. VM C₁, SM Sd, ST – (ar)ák

Cihelna

1. Jeden ze tří rybníků v lese severozápadně od obydlené části Hajniště.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apellativum *cihelna*, které je utvořeno sufixem *-na* ze substantiva *cihla*.
5. Motívem pojmenování je funkce rybníka, tento rybník vznikl uměle při těžbě hlíny pro tehdy fungující cihelnu.
6. VM C₂, SM Sd, ST –na
7. Rybníku místní někdy říkají kvůli jeho tvaru *Na nudli*.

Cihelny

1. Místo, kde dříve stály budovy cihelny v Hajništi. Bylo to v severní části Hajniště v místech poblíž rybníka.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. PJ žijící v místním úzu
4. Název utvořen pluralizací apelativa *cihelna*, které je utvořeno sufixem *-na* ze substantiva *cihla*.
5. Motív pojmenování je odvozen od budovy cihelny, která v Hajništi byla otevřena na přelomu 19. a 20. století.
6. VM B, SM Sd, ST –ny

U černého kamene

1. Takto se říká místu na cestě vedoucí od Červeného buku po jižních svazích Svinského vrchu.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. PJ užívané myslivci, méně často pak turisty
4. Základem tohoto názvu je substantivum *kámen*, které je specifikované adjektivem *černý*, poloha je vyjádřena přeložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motív pojmenování je tmavá skála, která se zde nachází.
6. VM A + (C₁ + B), SM P + AD + S

U červeného buku

1. Významná křižovatka několika turistických tras v sedle Svinského vrchu a Smrku.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. PJ žijící v místním úzu
4. Základem tohoto názvu je apelativum *buk*, které je blíže specifikováno adjektivem *červený*. Poloha je vyjádřena přeložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motív pojmenování pramení z toho, že na této křižovatce skutečně roste červenolistý buk.
6. VM A + (C₁ + B), SM P + AD + S
7. *U buku, Červený buk*

Červený potok

1. Potůček, který pramení v loukách pod Andělským vrchem a vtéká do rybníku Na koupališti.
2. Tento název se objevuje na malé mapě v knize Smrk - Král Jizerských hor.
3. PJ se nepoužívá.
4. Základem PJ je substantivum *potok*, to je specifikováno adjektivem *červený*.
5. Původně se název Rote Bach užíval pro potok, který je dnes známý pod názvem Novoměstský potok. Později při budování nádrží se zřejmě název přenesl na tento

malý potůček.²⁷ Červeným potokem bývá označován většinou potok s červeným odstínem vody, způsobeným geologickým složením půdy.²⁸

6. VM C₁ + B, SM AD + S

7. ***Rote Bach***

CPO – ***Rothe Bach***

U divadla

1. PJ označuje místo ve Frýdlantské ulici, kde stojí budova bývalého divadla čp. 558.
2. název žijící v místním úzu
3. ústní sběr dat
4. PJ je tvořeno apelvativem *divadlo*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motívem pojmenování je poloha místa, kde se nachází budova divadla.
6. VM A + B, SM P + S
7. ***U Najmanky*** – tento název už se příliš nepoužívá, souvisí s tím, že dříve byla budova divadla Neumannova restaurace.

U druhé lavičky

1. Druhé odpočívadlo na trase Staré cesty na Smrk. Leží na severním svahu Smrku.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelvativum *lavička*, které je specifikováno řadovou číslovkou *druhý*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem vyjádřeným prepozicí *u*.
5. PJ je motivováno polohou místa, na kterém je odpočívadlo s lavičkou.
6. VM A + (C₁ + B), ST P + Num + S
7. ***Druhá lavička***

²⁷ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 21.

²⁸ OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. *Pomístní jména v Čechách*, s. 296.

U dvanácti kamenů

1. Místo v lese nedaleko části města zvané Na výsluní, kde se nachází mezi buky ohniště z velkých kamenů.
2. ústní sběr dat
3. PJ žijící v místním úzu
4. Základem tohoto předložkového PJ je plurální tvar substantiva *kámen*, které je blíže specifikováno základní číslovkou *dvanáct*. Poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motiv pojmenování je to, že ohniště je utvořeno z velkých kamenů. Číslovka dvanáct je zřejmě zvolena, protože má jistý symbolický či magický význam.
6. VM A + (C₂ + B), ST P + Num + S

Enderův obrázek (kříž)

1. Pomníček, který se nachází na Rapické hoře nedaleko Purkmistrova mostu, na mytíně pár metrů od staré cesty na Smrk.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. PJ užívané turisty
4. Základem tohoto názvu je substantivum *obrázek*, které je specifikováno posesivním adjektivem *Enderův*, které je utvořeno sufixem *-ův* z osobního jména *Ender*.
5. Pojmenovací motiv vychází z příjmení Antona Endera, který zde měl nehodu na saních se dřevem a z vděčnosti, že přežil, na toto místo umístil kříž.²⁹
6. VM D + B, SM ADd + S

U evangelického kostela

1. Místo v části Nového Města pod Smrkem, kde stojí kostel, společenský sál a fara patřící Českobratrské církvi evangelické. Název se běžně užívá i s adjektivem *evangelický*, které slouží jako upřesnění, protože ve městě jsou kostely dva.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, www.mapy.cz

²⁹ NÁDENÍK, K. *Smrk*, s. 78.

3. PJ žijící v místním úzu.
4. Základem názvu je apelativum *kostel*, které je specifikované adjektivem *evangelický*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motivem pojmenování je stavba kostela, která slouží jako orientační bod.
6. VM A + (C₂ + B), SM P + ADd + S
7. ***U dolního kostela***

U Gargana

1. Takto se říká místu, kde stojí poslední objekt tzv. hospodářského dvora. Tento objekt se nachází pod lesem nad benzinovou pumpou.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. Základem názvu je OJ *Gargan* a poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motivem pojmenování je jméno koně, který v nynější stáji žije už téměř tři desetiletí.
6. VM A + C₂, SM P + S

Hoflade

1. Místo v severozápadní části města, kde dnes stojí především okálové a rodinné domky.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. PJ je utvořeno z německého názvu Hofladenfeld (Pole dvora), dříve se v těchto místech nacházely pozemky panského dvora.³⁰
5. Motivem pojmenování je starý německý název.
6. VM D + B, SM Sd,
7. ***Na výsluní*** - oficiální název, ***Okály*** - název motivovaný okálovými domky, které zde byly vystavěny v roce 1982

³⁰ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 87.

Holubcův kopec

1. Malý kopec nad novoměstským fotbalovým hřištěm. Dnes se tomuto vršku říká Spálenka.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. Tento název se neužívá.
4. Základem PJ je substantivum kopec, které je blíže specifikováno posesivním adjektivem *Holubcův*, to bylo utvořeno sufixem *-ův* z OJ *Holubec*.
5. Motiv pojmenování není zcela jasný. Co by mohlo s tímto názvem souviset, je to, že v ulici Revoluční stál naproti dnešní hospodě Na Růžku velký statek, který po roce 1945 převzal jistý pan Holubec.
6. VM D + B, ST ADd + S

Hraniční potok

1. Potok pramení na severním svahu Smrku, tvoří přirozenou hranici mezi Novým Městem a Polskem, dále teče do Polska.
2. Na katastrální mapě se tento potok objevuje pod názvem Lužický potok, na mapce v knize Smrk - Král Jizerských hor je označen jako Hraniční potok. Lužyca se nazývá potok, který pramení až za hranicemi s Polskem, Hraniční potok se do něj pak na území Polska vlévá.
3. Název žijící v místním úzu.
4. Základem PJ je apelativum *potok*, které je specifikované adjektivem *hraniční*, to vzniklo sufixem *-ní* od substantiva *hranice*.
5. Motívem pojmenování je místo, kudy potok teče - státní hranice.
6. VM C₂ + B, SM ADd + S
7. V minulosti se nazýval *Scheidebach*, *Granze Bach* či *Meffersdorfer Gränzflössl*.³¹

U hřiště

1. Takto se říká místu, kde leží novoměstské fotbalové hřiště, místo se nachází ve svahu pod lesem v jižní části města.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, www.mapy.cz

³¹ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 114.

3. Tento název žije v místním úzu.
4. Základem tohoto názvu je apelativum *hřiště*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa, tedy místo u fotbalového hřiště, které slouží jako orientační bod.
6. VM A + B, SM P + S
7. ***U tábora*** - v těsné blízkosti hřiště se nachází areál tábora
Kladno, Na Kladně - tento název je motivován tím, že v minulosti patřil areál tábora podniku Poldi Kladno.

Na hřišti

1. Louka obklopená lesem nacházející se západně od cesty spojující Ludvíkov s Hajništěm.
2. ústní sběr dat
3. název užívaný myslivci
4. Základem PJ je apelativum *hřiště*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *na*.
5. Motivem pojmenování je tvar louky, který v půdoryse vypadá sice jako nepravidelný, ale přesto zřetelný velký obdélník připomínající fotbalové hřiště.
6. VM A + C₁, SM P + S

Javorová cesta

1. Cesta ležící v lese severně od Hajniště. Cesta se na lesní křižovatce kříží s Kamennou cestou a končí na silnici vedoucí z Hajniště do Řasnice.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. Název užívají myslivci.
4. Základem PJ je apelativum *cesta*, které je blíže specifikováno adjektivem *javorová*, to vzniklo přidáním sufixu *-ová* k substantivu *javor*.
5. Motivem pojmenování jsou javory, které rostou podél této cesty.
6. VM C₁ + B, SM ADd + S
7. ***Javorová***

Kamenná cesta

1. Jedná se o jednu z cest nacházející se v lese, který leží severně mezi Hajništěm a Novým Městem.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název užívaný myslivci
4. Základem PJ je apelativum *cesta*, které je blíže specifikováno adjektivem *kamenná*. Adjektivum *kamenná* je utvořeno ze substantiva *kámen* pomocí sufixu *-ná*.
5. Motivem pojmenování je povrch cesty.
6. VM C₁ + B, ST ADd + S
7. V běžném užívaná PJ se někdy vypouští substantivum *cesta* a říká se pouze ***Kamenná*** nebo *Na kamenný*.

Kámen republiky

1. Tento pomníček se nachází u turistické stezky na Smrk, která začíná několik set metrů nad Kyselkou a vede ke Streitovu obrázku.
2. Tento název se objevuje na malé mapě v knize Smrk - Král Jizerských hor.
3. název užíván turisty
4. Základem PJ je substantivum *kámen*, které je blíže specifikováno substantivem *republika* ve formě přívlastku neshodného.
5. Motivem pojmenování je důvod vzniku tohoto pomníčku, jelikož byl postaven jako upomínka desátého výročí vzniku samostatné Československé republiky.³²
6. VM B + C₂, SM S + S
7. ***Masarykův kámen***

U kaštanu

1. Odbočka na lesní cestu u silnice, která vede od novoměstského fotbalového hřiště na parkoviště U kyselky.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu

³² TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 187.

4. Základem PJ je substantivum *kaštan*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa, na kterém dříve stával velký kaštan.
6. VM A + B, ST P + S

Klímák

1. Rybník ležící v severní části Hajniště u silnice směrem do Řasnice.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je substantivum *Klímák*, které je utvořeno od OJ *Klímovi* přidáním sufixu *-ák*.
5. Motivem pojmenování je příjmení původních majitelů rybníka.
6. VM D, SM Sd, ST *-ák*

Körtelův obrázek

1. Nachází se nedaleko lesní křižovatky U červeného buku.
2. tištěná turistická mapa
3. název užívaný turisty
4. Základem PJ je apelativum *obrázek*, které je blíže specifikováno posesivním adjektivem *Körtelův*, to vzniklo přidáním sufixu *-ův* k OJ *Körtel*.
5. Název je odvozen od příjmení pašeráka Körtela, který se na tomto místě střetl s hlídkou finanční stráže, ta mu údajně ustřelila ucho. Pašerákovi se podařilo uniknout i se zbožím a později na strom umístil obrázek z vděčnosti za záchranu.³³
6. VM D + B, SM ADd + S
7. ***Körtesbild***

U kostela

1. Místo v ulici Revoluční u katolického kostela.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu

³³ NÁDENÍK, K. *Smrk*, s. 79.

4. PJ je tvořeno apelativem *kostel*, poloha je určena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa, kde stojí dominantní stavba katolického kostela, která slouží jako orientační bod.
6. VM A + B, SM P + S
7. ***U horního kostela***

U koupaliště

1. Místo se dvěma vodními nádržemi ve východní části Nového Města pod Smrkem.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je substantivum *koupaliště*, které je utvořené sufixem *-liště* od verba *koupat*. Poloha je vyjádřena předložkou *u*.
5. Dvě nádrže byly v roce 1902 vybudovány jako zásobárna vody pro textilní továrnu. Veřejné koupaliště bylo otevřeno v roce 1925 nejprve na dolní nádrži a v padesátých letech bylo veřejné koupaliště přesunuto na horní nádrž, kde je dodnes.³⁴ Motivem pojmenování je poloha místa, na kterém se nachází veřejné koupaliště.
6. VM A + B, SM P + Sd
7. Běžně se také užívá název bez prepozice - ***Koupaliště*** nebo ***Koupák***.

Kubák

1. Tento rybník se nachází ve východní části Hajniště. Rybník je ukryt v zahradě pod domem s čp. 105.
2. ústní sběr dat
3. Název žijící v místním úzu, používán je ale především obyvateli Hajniště.
4. Základem PJ je substantivum *Kubák*, které vzniklo z OJ *Kubovi* přidáním sufixu *-ák*.
5. Motivem pojmenování je to, že v domě se zahradou, ve které je rybník, dříve bydleli Kubovi.
6. VM D, SM Sd, ST -ák

³⁴ NÁDENÍK, K. *Nové město pod Smrkem*, s. 108-109.

U Kyselky

1. Jedná se o místo v údolí mezi Měděncem a Svinským vrchem, kde se nachází pramen kyselky.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. PJ žijící v místním úzu
4. Základem PJ je substantivum *kyselka*, které vzniklo z adjektiva *kyselý* pomocí sufixu *-ka*. Poloha je vyjádřena předložkovým pádem prostřednictvím prepozice *u*.
5. PJ je motivováno polohou místa, kde se nachází prameny kyselky.
6. VM A + A, SM P + Sd
7. Pro místo, kde stojí přístřešek, se běžně užívá název **Kyselka**
v turistických mapách můžeme pak najít název - **pramen Kyselka** či **pramen Novoměstská kyselka**
německý název - **Sauerbrunn**

Lavičková cesta

1. Jedná se o turistickou cestu na Smrk, která vede od lesních školek společnosti Dendrie, kolem Purkmistrova mostu, po svazích Rapické hory a dále po severní straně na vrchol Smrku.
2. Tento název se objevuje na malé mapě v knize Smrk - Král Jizerských hor.
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *cesta*, které je blíže specifikováno adjektivem *lavičková*, to vzniklo sufixací prostřednictvím formantu *-ová* od substantiva *lavička*.
5. Motivem pojmenování je to, že na trase této cesty se nacházejí tři odpočívadla s lavičkami.
6. VM C₁ + B, SM ADd + S
7. Tato cesta je také často nazývána jako **Stará cesta na Smrk**. Stará proto, že je to jedna z původních cest na Smrk a využívala se pro výstupy na Smrk do té doby, než se vybuodovala v roce 2000 nová přístupová cesta. Běžný je pak také název **Přes lavičky**.

Libverdský most

1. Tento most leží na lesní silnici mezi Streitovým obrázkem a Červeným bukem.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, tištěná turistická mapa
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *most*, které je blíže specifikováno adjektivem *libverdský*, to vzniklo sufixací pomocí formantu *-ský* z MJ *Libverda*.
5. Motivem pojmenování je název nedaleké obce Lázně Libverda.
6. VM A + B, SM ADd + S

U liščí farmy

1. Místo v jihovýchodní části města. Leží vedle polní cesty, která vede od tzv. odbočky U kaštanu.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, <http://www.mapy.cz>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *farma*, které je blíže specifikováno adjektivem *liščí*, to vzniklo sufixací pomocí sufixu *-čí* od substantiva *liška*. Poloha je vyjádřena předložkovým pádem prostřednictvím prepozice *u*.
5. Motivem vzniku PJ je poloha místa, na kterém dříve stávala liščí farma. Tuto liščí farmu založil novoměstský fotograf Porsche v roce 1927.³⁵
6. VM A + (C₁ + B), SM P + ADd + S
7. ***Fuchsfarm***

Lomnice

1. Potok, který pramení na severním svahu Smrku, teče paralelně s cestou vedoucí od Streitova obrázku k lesním školám Dendrie, kolem novoměstského koupaliště, skrz areál Textilany, přes Hajniště a dál za hranice katastru do Raspenavy, kde se vlévá do Smědé.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu
4. Název *Lomnice* vznikl sufixací pomocí sufixu *-ice* ze staročeského adjektiva *lomná*.³⁶

³⁵ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 31.

5. Název je motivován tvarem toku, který tvoří tzv. meandry.
6. VM C₁, SM Sd, ST -ice
7. ***Lunze či Luntze, Lomnitz Wasser nebo Lonza, Lomnitz, Lummnitz, Lemnicz***³⁷
CPO – ***Lomnitz Bach***

Lomnický most

1. Jedná se o první most na lesní silnici vedoucí od lesních školek společnosti Dendrie ke Streitovu obrázku.
2. ústní sběr dat
3. název užívaný turisty
4. Základem PJ je apelativum *most*, které je blíže specifikováno adjektivem *lomnický*, to vzniklo přidáním sufixu *-ký* od substantiva *Lomnice*.
5. Název je motivován názvem potoka, který přemostňuje.
6. VM A + B, S ADd + S

Ludvíkovský potok

1. Potok, který pramení na západním svahu Svinského vrchu, protéká Ludvíkovem pod Smrkem a vlévá se do Lomnice.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *potok*, které je blíže specifikováno adjektivem *ludvíkovský*, to vzniklo sufixem *-ský* od MJ *Ludvíkov*.
5. Motívem pojmenování je MJ Ludvíkov pod Smrkem.
6. VM A + B, SM ADd + S
7. ***Ransebach, Lusdorfer Bach***
CPO – ***Rasne Bach***

³⁶ OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L. Pomístní jména v Čechách, s. 294.

³⁷ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 103.

V lukách

1. Oblast v jihozápadní části katastru Hajniště.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název se nepoužívá
4. Základem PJ je pluralizované substantivum *louka*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem prostřednictvím prepozice *v*.
5. Motivem PJ je poloha místa, kde se rozprostírají velké plochy luk.
6. VM A + B, SM P + S

Malá Strana

1. Část Nového Města pod Smrkem, která leží jihozápadně od náměstí. Hranici města a Malé strany tvoří společně s protékajícím Novoměstským potokem nejkratší ulička ve městě zvaná Malostranská.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, <http://www.mapy.cz>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *strana*, které je blíže specifikováno adjektivem *malá*.
5. Výstavba této části města začala v roce 1793. Motivem pojmenování je to, že domky byly menší a byly vystavěny stranou od centra města za Novoměstským potokem. Zřejmě se jednalo o domky domácích tkalců.³⁸
6. VM C₁ + B, SM AD + S
7. ***Kleinseite***

Margarín

1. Svah ležící na levém břehu Lomnice proti Mazlovce.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. PJ vzniklo deapelativizací substantiva margarín.

³⁸ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 51.

5. Motívem vzniku tohoto pomístního jména je užívaný název protilehlého kopce Máslovka (viz níže). Zřejmě lidovou tvořivostí se pak tomuto kopci začalo říkat Margarín a název se ujal.
6. VM C₂, SM S

Mazlovka

1. Jedná se o malý kopec v severovýchodní části města, na pravém břehu potoka Lomnice.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je substantivum *Mazlovka*, které vzniklo: 1. univerbizací názvu *Mazelova porcelánka*, 2. přidáním sufixu *-ovka* k OJ *Mazel*.
5. Motívem pojmenování je to, že v těchto místech stávala porcelánka Josefa Mazela, kterou zde vybudoval v roce 1876.³⁹
6. VM D, SM Sd, ST *-ovka*
7. Důležitým faktem je, že název *Mazlovka* už byl častým užíváním zkomolen. Mladším generacím unikala souvislost s Mazelovou porcelánkou, po které už nejsou na místě žádné viditelné památky, a proto se dnes častěji užívá název *Máslovka*.

CPO - *Pfarrberg*

Měděná cesta

1. Cesta vedoucí od Streitova obrázku k Libverdskému mostu.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název se neužívá
4. PJ je tvořeno apelativem *cesta*, které je blíže specifikováno adjektivem *měděná*, to vzniklo přidáním sufixu *-ěný* od slova *měď*.
5. Název cesty je zřejmě odvozen od názvu hory Měděnce, v jejíž blízkosti cesta vede.
6. VM C₂ + B, SM ADd + S

³⁹ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 120

Měděnec

1. Předhoří Smrku tvoří několik kopců. Jedním z nich je Měděnec, který má 777 m n. m. a leží severozápadně od vrcholu Smrku.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu
4. PJ tvoří substantivum *Mědenec*, které vzniklo sufixací prostřednictvím sufixu *-ec* od adjektiva *měděný*.
5. Motivem pojmenování je to, že na Mědenci dříve město provozovalo takzvaný měděný důl, ze kterého se odebírala měděná voda. Voda pak sloužila na výrobu zelené skalice.⁴⁰
6. VM C₂, SM Sd, ST -ec
7. Někdy se užívá název **Mědák**.

Dříve se hora po staletí nazývala **Eisenberg** (Železná hora) či **Eisensteinberg** (Železnokamenná hora).

V době, kdy se voda z **Mědenec** užívala na výrobu vitriolu, se začal užívat název **Kupferberg** (Mědený vrch).⁴¹

U mlýna

1. Takto se říká místu v ulici Liščí. Zde stával mlýn na zpracování stromové kůry a tříselovin. V katastrální mapě je název *U mlýna* značen na místě, kde jsou dnes nezřetelné rozvaliny budovy dalšího mlýna. Tento mlýn stál nedaleko, a to v ulici Celní u mostu. Dá se říci, že název *U mlýna* se používá pro obě místa.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. PJ tvoří substantivum *mlýn*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem prostřednictvím prepozice *u*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa, na kterém stával kdysi mlýn.
6. VM A + B, SM P + S

⁴⁰ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 26.

⁴¹ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 26.

7. Mlýnu v dnešní ulici Liščí se říkalo **Lohmühle** nebo **Lohstamfe**, později po vlastníkově Josefu Elgerovi Elgermühle. Mlýn později sloužil pro výrobu rostlinného oleje a říkalo se mu **Öhlmühle**. Nakonec byl mlýn přestavěn na pilu.⁴²

Mlýn u mostu v ulici Celní se nazýval **Obere Mühle**, v první polovině dvacátého století se mlýn proměnil v hospodu, která nesla název **Vatermühle**.⁴³

U modřínů

1. Křižovatka několika lesních cest v lese severně mezi Hajništěm a Novým Městem pod Smrkem.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je pluralizované substantivum *modřín*. Poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motívem pojmenování je poloha místa, na kterém se nachází přístřešek s lavičkami obklopen vysokými modřínů.
6. VM A + B, SM P + S
7. **Zirckel**, **Beim Zirkel** - bývalo zde centrum vrchnostenské obory **Zirkel** – tento název se už příliš nepoužívá

Mokrá louka

1. Místo v lese severně od Hajniště, nedaleko od železniční trati směrem do Horní Řasnice.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, <http://www.mapy.cz>
3. Název se nepoužívá.
4. Základem PJ je apelativum *louka*, které je blíže specifikováno adjektivem *mokrá*.
5. Motívem pojmenování je pravděpodobně to, že půda na tomto místě je nadměrně prosycena vodou.
6. VM C₁ + B, SM AD + S

⁴² TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 103.

⁴³ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 104.

Nová cesta na Smrk

1. Jedná se o nejnovější turistickou cestu na Smrk, kterou vybudovaly obce Nové Město pod Smrkem a Lázně Libverda v roce 2000. Tato cesta vede kolem Kyselky a Streitova obrázku na odpočívadlo Pechova smrt a dále lesní stezkou strmě až na vrchol Smrku.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. Základem pojmenování je apelativum *cesta*, které je blíže specifikováno adjektivem *nová*. Předložkovým pádem je vyjádřen směr prostřednictvím prepozice *na* a substantiva *Smrk*.
5. Motivem pojmenování je to, že tato turistická trasa na Smrk byla vybudována celkem nedávno v roce 2000.
6. VM C₁ + B + (A + A), SM AD + S + P + S
7. *Nová cesta*

Novoměstský potok

1. Potok pramení v lese na severním svahu Měděnce. Horní část toku byla v 19. století svedena do vodárny. Potok pak začíná na loukách u Malé strany. Potok protéká Novým Městem, dále na louky za železniční tratí, do Lomnice se vlévá jižně od Hajniště.⁴⁴
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, <http://www.mapy.cz>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem názvu je apelativum *potok*, které je blíže specifikováno adjektivem *novoměstský*. Jedná se o adjektivní kompozitum, které vzniklo spojením základu adjektivního (*nové*) a substantivního (*město*) se sufixem *-ský*.
5. Motivem pojmenování je název města, ve kterém potok pramení.
6. VM A + B, SM ADd + S

⁴⁴ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 114.

7. nejstarší uvedený název - **Rote Bach**, souběžný lidový název byl **Schickenfluss** později Němci potok přejmenovali na **Freiheits Bach**, méně běžné bylo **Kleinseiter Wasser**⁴⁵

CPO – **Freiheits Bach**

Obecní les

1. Tento les leží severně pod Měděncem nedaleko liščí farmy.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *les*, které je blíže specifikováno adjektivem *obecní*, to vzniklo přidáním sufixu *–ní* od substantiva *obec*.
5. Motivem pojmenování je to, že les je majetkem obce.
6. VM C₁ + B, SM ADd + S
7. **Freiheit**

CPO - **Freiheits Plan**

U oborohu

1. Místo východně od Přebytku. Nachází se u tzv. nové cesty. Tato cesta začíná pár metrů za malou nádrží u silnice na Přebytku a pokračuje až k Červenému buku. Nedaleko Přebytku se za zatáčkou na této cestě nachází vodárenská věž. Dál po cestě jsou po obou stranách cesty louky a toto místo se nazývá *U oborohu*.
2. ústní sběr dat
3. název užívaný myslivci
4. PJ je tvořeno apelativem *oboroh*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motivem pojmenování je to, že na tomto místě kdysi stával oboroh. Oboroh je přístřešek se stanovou střechou, do kterého se v zimním období dávalo seno pro lesní zvěř. Seno se navršilo až po střechu, a tak zásoba sena vydržela déle.
6. VM A + B, SM P + S

⁴⁵ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 107.

Okružní cesta

1. Jedna z cest v lese severně mezi Hajništěm a Novým Městem. Tato cesta vede kolem Mokré louky a končí v místě, kde se střetává s Kamennou cestou.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. tento název se neužívá
4. PJ je tvořeno apelativem *cesta*, které je blíže specifikováno adjektivem *okružní*, to vzniklo sufixací prostřednictvím sufixu *–ní* od substantiva *okruh*.
5. Motivem pojmenování je zřejmě to, že cesta nevede jako všechny cesty na tomto místě přes lesní křižovatku U modřínů, ale tvoří jakýsi okruh kolem ní.
6. VM C₁ + B, SM ADd + S

Okružní cesta

1. Jako okružní cesta je nazývána také cesta vedoucí od Červeného buku po vrstevnicích kolem Svinského vrchu.
2. ústní sběr dat
3. název užívaný myslivci
4. PJ je tvořeno apelativem *cesta*, které je blíže specifikováno adjektivem *okružní*, to vzniklo sufixací prostřednictvím sufixu *–ní* od substantiva *okruh*.
5. Motivem pojmenování je zřejmě to, že cesta tvoří jakýsi okruh kolem vrcholu Svinského vrchu.
6. VM C₁ + B, SM ADd + S

Oslí buk

1. Místo se vzrostlým bukem, na kterém je přibit kříž. Kříž už dnes bohužel není téměř vidět, protože zarůstá do stromu. Toto místo můžeme nalézt na lesní křižovatce u silnice vedoucí z Nového Města pod Smrkem do Dětrichovce.
2. tištěná turistická mapa
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *buk*, které je blíže specifikováno adjektivem *oslí*, které vzniklo sufixací prostřednictvím sufixu *–í* od substantiva *osel*.

5. Podle vyprávění se zde odehrála roku 1758 krvavá potyčka mezi dvěma pruskými kavaleristy a rakouským husarem. Dva pruští vojáci zemřeli.⁴⁶ To, proč se místu říká právě *Oslí buk*, není jasné.
6. VM C + B, SM ADd + S
7. *Eselsbüche*

Panelka

1. Krátká cesta vedoucí paralelně s cestou mezi Dendrií a Streitovým obrázkem. Začíná u štolý František, dále vede kolem nádrže na Lomnici a končí u krmelce za Purkmistrovým mostem.
2. ústní sběr dat
3. název užívaný myslivci
4. Základem PJ je substantivum *panelka*, které vzniklo: 1. přidáním sufixu *-ka* k substantivu *panel*, 2. univerbizací slovního spojení *panelová cesta*.
5. Motivem pojmenování je materiál, kterým je cesta zpevněna.
6. VM C₁, SM Sd

Pechova smrt

1. Pomníček se nachází u cesty vedoucí od první vyhlídky nad Streitovým obrázkem, po severním svahu Smrku, směrem k pramenu Lomnice.
2. Tento název se objevuje na malé mapě v knize Smrk - Král Jizerských hor.
3. název užívaný turisty
4. Základem PJ je apelativum *smrt*, které je blíže specifikováno posesivním adjektivem *Pechova*, to je utvořeno z OJ *Pech* pomocí sufixu *-ova*.
5. Motivem pojmenování je událost, která se zde odehrála jednoho zimního dne. Na tomto místě byl při lovu zastřelen nadlesní Adolf Pech.⁴⁷
6. VM D + C₂, SM ADd + S

⁴⁶ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 187.

⁴⁷ NÁDENÍK, K. *Smrk*, s. 79-81.

Pechův kámen

1. Pechův kámen leží na nové turistické stezce na Smrk mezi Streitovým obrázkem a první vyhlídkou.
2. Tento název se objevuje na malé mapě v knize Smrk - Král Jizerských hor.
3. název užívaný turisty
4. Základem PJ je apelativum *kámen*, které je blíže specifikováno posesivním adjektivem *Pechův*, to vzniklo od OJ *Pech* pomocí sufixu *-ův*.
5. viz Pechova smrt
6. VM D + B, SM ADd + S

Na pěstebním

1. Místo, kde stojí budovy a pozemky lesních školek.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. V tomto případě došlo k substantivizaci adjektiva *pěstební*. Adjektivum *pěstební* vzniklo od verba *pěstovat* prostřednictvím sufixu *-ní*. Poloha je vyjádřena předložkovým pádem prepozicí *na*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa, kde se pěstují sazenice lesních dřevin.
6. VM A + B, SM P + SADd
7. Dnes lesní školky patří firmě s názvem **Denria** a tento název se také běžně užívá.

U pily

1. Místo na pravém břehu Ztraceného potoka. Nachází se v lese nedaleko cesty vedoucí od Spálené hospody směrem k Zemánkům. Dodnes jsou na místě rozvaliny staré pily.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je substantivum *pila*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.

5. Motivem pojmenování je poloha, kde stávala pila. Pila byla v provozu až do konce druhé světové války, poté byla opuštěna a postupně zchátrala.⁴⁸
6. VM A + B, SM P + S

U první lavičky

1. První odpočívadlo na turistické trase staré cesty na Smrk. Jedná se o křižovatku lesních cest severně pod vrcholem Smrku.
2. Tento název se objevuje na malé mapě v knize Smrk - Král Jizerských hor.
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *lavička*, které je blíže specifikováno řadovou číslovkou *první*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa, kde se nachází odpočívadlo s lavičkou.
6. VM A + (C₁ + B), SM P + Num + S
7. *První lavička*

Přebytecký potok

1. Potok pramení u hlavní silnice vedoucí přes Přebýtek, vlévá se do Lomnice.
2. <http://www.mapy.cz>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *potok*, které je blíže specifikováno adjektivem *přebytecký*, to vzniklo přidáním sufixu *-ký* od MJ *Přebýtek*.
5. Motivem pojmenování je název osady, kde potok pramení.
6. VM A + B, SM ADd + S

Purkmistrův most

1. Most přemostňující Lomnici. Nachází se na dohled od silnice vedoucí od lesních školek ke Streitovu obrázku.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu

⁴⁸ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 107.

4. Základem PJ je apelativum *most*, které je blíže specifikováno posesivním adjektivem *purkmistrův*, to vzniklo ze substantiva *purkmistr* pomocí sufixu *-ův*.
5. Není jasný přesný motiv pojmenování. Od konce 17. století do poloviny 19. století stál v čele městského magistrátu purkmistr, není však jasné, jak přesně s tím pojmenování souvisí.
6. VM D + B, SM ADd + S

U rákosu

1. Jedná se o mokřinu, která se nachází v Hajništi, nedaleko místa zvaného V Americe, na pravé straně Lomnice.
2. ústní sběr dat
3. název užívaný myslivci
4. Základem PJ je apelativum *rákos*, poloha místa je určena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa. PJ označuje místo, kde se nachází mokřina, ve které roste husté rákosí.
6. VM A + B, SM P + S

Rapická hora

1. Hora (708 m n. m.) se rozprostírá na hranicích s Polskem, severně od vrcholu Smrku.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *hora*, které je blíže specifikováno adjektivem *rapická*. Adjektivum vzniklo odvozením od OJ *Rappelt*.
5. Motivem pojmenování je jméno člověka, který vlastnil jeden z dolů na této hoře. Důl se jmenoval Rappelův cech.⁴⁹
6. VM D + B, SM ADd + S
7. Běžně se užívá název bez substantiva hora, tedy pouze **Rapická**.
Katharinberg, Rappeltberg, Rapplitz Berg⁵⁰

⁴⁹ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 26.

⁵⁰ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 26.

U rybízů

1. Místo, na kterém se rozprostírá rybízové pole. Pole se nachází pod lesem za zahrádkářkou kolonií v ulici Lesní.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *rybíz*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Pojmenovacím motivem je poloha místa, PJ označuje místo s velkým rybízovým polem.
6. VM A + B, SM P + S
7. V katastrální mapě je toto místo značeno názvem *Za Textilanou*, ale tento název se nepoužívá.

U skokanského můstku

1. Místo na severní straně Svinského vrchu. Narazili bychom na něj, pokud bychom se vydali na rozcestníku U Spálené hospody směrem k Zemánkům, za prvním mostem po levé straně je ve svahu zřetelně vidět, kde skokanský můstek býval.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. PJ je tvořeno apelativem *můstek*, to je blíže specifikováno adjektivem *skokanský*. Adjektivum *skokanský* vzniklo pomocí sufixu *-ský* od substantiva *skokan*, to se utvořilo sufixem *-an* z verba *skákat*. Poloha je vyjádřena předložkovým pádem prepozicí *u*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa, kde se nacházel skokanský můstek, který zde byl vystavěn v roce 1924.
6. VM A + (C₂ + B), SM P + ADd + S

Smuteční cesta

1. Tato cesta začíná mimo katastr Nového Města pod Smrkem, a to v Bílém potoce u tzv. Červeného mostu. Vede kolem Kočičích kamenů, chaty Hubertka, přes Křížový buk a dále k Červenému buku. Odtud pak dále směrem ke Streitovu obrázku. Na

silnici mezi Streitovým obrázkem a Dendrií uhýbá směrem k polské hranici u štoly Děti Izraele, cesta pak končí v Ulicku v Polsku.

2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název užívaný turisty
4. Základem PJ je apelativum *cesta*, které je blíže specifikováno adjektivem *smuteční*, to vzniklo ze substantiva *smutek* pomocí sufixu *-ní*.
5. Motiv pojmenování není úplně jasný. Existuje pouze pověst, že tudy v roce 1621 utíkali Kateřina z Redernu a její syn Kryštof z Redernu ze svého panství kvůli účasti na stavovském povstání. Jedná se však pouze o pověst, jejíž pravdivost je nepravděpodobná.
6. VM C₂ + B, SM ADd + S
7. ***Trauersteig***

U spálené hospody

1. Místo na malém kopci nad novoměstským fotbalovým hřištěm.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je substantivum *hospoda*, které je blíže specifikováno adjektivem *spálený*, to vzniklo prostřednictvím sufixu *-ný* od verba *spálit*. Poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motivací pojmenování jsou požáry výletní restaurace *Sauerbrunnenbaude (U Kyselky)* v letech 1932 a 1945. Po druhém požáru už objekt nebyl obnoven.
6. VM A + (C₁ + B), SM P + ADd + S
7. ***Spálenka*** - pojmenování vzniklo pravděpodobně univerbizací od názvu *U spálené hospody*, název se pak motivačně propojuje také s tím, že se zde každoročně koná pálení čarodějnic.
Na vodárně, U vodárny – název je odvozen od vodárenské věže, která se zde nachází, tento název se běžně užívá

U staré Textilany

1. Tento název se užívá pro místo, kde stojí dnes již hodně zchátralá budova tkalcovny u cesty v ulici Lesní.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. PJ je tvořeno oikonymem *Textilana*, které je blíže specifikováno adjektivem *starý*. Poloha je vyjádřena předložkovým pádem prostřednictvím prepozice *u*.
5. Motívem pojmenování je poloha místa, tedy u jedné z nejstarších budov komplexu textilní továrny.
6. VM A + (C₁ + A), SM P + Ad + S

Streitův obrázek

1. Významná lesní křižovatka v údolí Měděnce a Smrku, kde je na buku u cesty přibit kříž.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *obrázek*, které je blíže specifikováno posesivním adjektivem *Streitův*, to vzniklo přidáním sufixu *-ův* od OJ *Streit*.
5. Pojmenovacím motivem je příjmení člověka, který tento kříž na strom připevnil. Byl to pekařský mistr Johann Peter-Paul Streit. K tomu, proč na buk kříž přibil, se váže pověst.
6. VM D + B, SM ADd + S
7. Dříve se toto místo nazývalo *Pferdemarkt* (údajně zde Kryštof z Redernu na útěku po Smuteční stezce do exilu prodal své koně)⁵¹
Běžně se užívá zkrácený název *Streit'ák* nebo pouze *Obrázek*.
německý název - *Streitsbild*

⁵¹ NÁDENÍK, K. *Smrk*, s. 82.

Svinský vrch

1. Jeden z vrcholů tvořící předhoří Smrku. Svinský vrch leží mezi Měděncem a Závorníkem severozápadně od vrcholu Smrku a jeho nadmořská výška je 757 m n. m.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *vrch*, které je blíže specifikováno adjektivem *svinský*, to vzniklo prostřednictvím sufixu *-ský* od substantiva *svině*.
5. Motiv pojmenování není zcela jasný. Často se vyskytují oronyma vzniklá z apelativ označující živočichy. Tento název vznikl zřejmě v nějaké souvislosti s divokými prasaty.
6. VM C₁ + B, SM ADd + S
7. německý název - *Sauberg*
častěji se užívá název *Sviňský vrch*
běžně se užívá název *Svinčák*

U šachet

1. Místo u štol František a František II, tyto štoly se nacházejí u cesty zvané Panelka (viz výše).
2. ústní sběr dat
3. název užívaný myslivci
4. Tento název je tvořen pluralizovaným substantivem *šachta*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motívem pojmenování je poloha místa, kde jako orientační body slouží dvě štoly.
6. VM A + B, SM P + S

Šestidomky

1. Jedná se o místo ve Frýdlantské ulici, ležící pár metrů za benzinovou pumpou směrem na Hajniště.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu

4. PJ je číselné kompozitum. Zadní člen kompozita, substantivum *domky*, je pluralizované substantivum *domek*, které vzniklo sufixem *-ek* od substantiva *dům*. Přední člen *šesti-* vyjadřuje počet substancí vyjádřené členem zadním.
5. Motivem pojmenování je to, že na levé straně silnice směrem do Hajniště je zástavba se šesti domy.
6. VM C_IB, SM Sd, ST –ky
7. *Neuhäuser, Zinshäuser*

Švajcák

1. Bývalý rybník v západní části Nového Města, nedaleko evangelického kostela.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. Tento název vznikl univerbizací z původního názvu Švýcarský mlýn.
5. Motivem pojmenování je název Švýcarský mlýn, což byla restaurace s kabaretem, ke které patřil i rybník.
6. VM A, SM Sd, ST –ák
7. *Zur Schweizer Mühle*
U kravína – v bezprostřední blízkosti stojí budovy bývalého státního statku, tento název je často užívaný.

Tabulový kámen

1. Hraniční kámen, který leží severním směrem nedaleko od vrcholu Smrku. Dnes zde stojí žulový kvádr s deskou.
2. Tento název se objevuje na malé mapě v knize Smrk - Král Jizerských hor.
3. název užívaný turisty
4. PJ tvoří apelativum *kámen*, které je blíže specifikováno adjektivem *tabulový*, to vzniklo sufixací prostřednictvím sufixu *-ový* od substantiva *tabule*.
5. Původně byla na tomto místě dřevěná tabulka připevněná na nejvyšším smrku s letopočtem 1628. Tabulku na smrk nechal připevnit po sporech o hranici Albrecht z Valdštejna. Smrk vyvrátila mohutná bouře v roce 1790, na jeho místo byl umístěn

hraniční kámen a nejspíš podle tabulky, která dlouho visela na stromě,⁵² na něj přešel název Tabulový kámen.

6. VM C₂ + B, SM ADd + S
7. *Tafelstein* – i tento původní název se dnes občas používá.

U Textilany

1. PJ označuje místo u hlavní administrativní budovy textilní továrny.
2. ústní sběr dat
3. název žijící v místním úzu
4. PJ je tvořeno oikonymem *Textilana*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem *u*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa u objektu textilní továrny.
6. VM A + A, SM P + S

Topolová alej

1. Začátek polní cesty do Ludvídkova. Cesta začíná v Husově ulici pod zahrádkářskou kolonií.
2. ústní sběr dat
3. název užívaný myslivci
4. Název je tvořen apelativem *alej*, které je blíže specifikované adjektivem *topolová*, to vzniklo prostřednictvím sufixu *–ová* od substantiva *topol*.
5. Motivem pojmenování jsou topoly, které lemují cestu.
6. VM C₁ + B, SM ADd + S

U transformátoru

1. Místo u zahrádkářské kolonie u evangelického kostela.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *transformátor*, poloha místa je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.

⁵² NÁDENÍK, K. *Smrk*, s. 33.

5. Motivem pojmenování je poloha místa, kde se nachází transformátor.
6. VM A + B, SM P + S

Za tratí

1. Místo v jižní části Hajniště u železniční trati, nedaleko vlakové zastávky Hajniště směrem na Nové Město.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název se nepoužívá
4. Základem PJ je apelativum *trat'*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *za*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa, které je blízko železniční trati.
6. VM A + B, SM P + S

U třetí lavičky

1. Poslední odpočívadlo na staré turistické cestě vedoucí na Smrk. Leží na severním svahu Smrku.
2. Tento název se objevuje na malé mapě v knize Smrk – Král Jizerských hor.
3. název užívaný turisty
4. Základem PJ je apelativum *lavička*, které je blíže specifikováno řadovou číslovkou *třetí*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa, PJ označuje odpočívadlo s lavičkou.
6. VM A + (C₁ + B), SM P + Num + S
7. ***Třetí lavička***

Uhelný potok

1. Potok pramení v katastru Jindřichovice pod Smrkem, východně od vrcholu Hřebenáče, kousek nad Spodní cestou.
2. Tento název se objevuje na malé mapě v knize Smrk - Král Jizerských hor.
3. název se nepoužívá
4. Základem PJ je apelativum *potok*, které je blíže specifikováno adjektivem *uhelný*, to vzniklo sufixací od slova *uhlí* prostřednictvím sufixu *-ný*.

5. Motivem pojmenování je pravděpodobně to, že se ve východní části hřebenu nacházelo centrum výroby dřevěného uhlí v milířích.
6. VM C₂ + B, SM ADd + S
7. CPO - *Kohl Bach*

V zahrádkách

1. Takto je označováno místo, kde se rozkládá zahrádkářská kolie pod Spálenkou.
Tento název na mapě značí zahrádkářskou kolonii pod Spálenkou, v Novém Městě pod Smrkem se však nachází několik zahrádkářských kolonií, takže tento název se užívá pro více míst.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je pluralizované substantivum apelativa *zahrádka*, to vzniklo ze substantiva *zahrada* prostřednictvím sufixu *-ka*. Poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *v*.
5. Motivem pojmenování je poloha místa, kde se nachází zahrádkářská kolonie.
6. VM A + B, SM P + S
7. *U zahrádek*

Závorník

1. Kopec s nadmořskou výškou 697 m n. m. ležící západně od Svinského vrchu.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu
4. Doslovný překlad německého názvu Riegel čili závora.
5. Motivem pojmenování však nejsou skutečné závory. V německých dialektech mělo slovo Riegel ještě orografický význam a ve slezských nářečích označovalo horský výběžek.⁵³
6. VM C, SM Sd
7. *Riegel Berg*

⁵³ LÁBUS, V. *Závory v Jizerských horách. Krkonoše – Jizerské hory* [online]. 2008 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW: <http://krkonose.krnep.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=10049&Itemid=30>

U Zemánků

1. Místo ležící u lesa západně od obydlené části Ludvíkova.
2. <http://www.mapy.cz>
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je OJ *Zemánkovi*, poloha je vyjádřena předložkovým pádem pomocí prepozice *u*.
5. Motívem pojmenování je příjmení rodiny, která na tomto místě dřív bydlela.
6. VM A + D, SM P + S

Ztracený potok

1. Potok pramení západně pod vrcholem Smrku. Stéká po svazích Smrku, protéká údolím Svinského vrchu a Měděnce, dále teče kolem Ludvíkova a vlévá se do Lomnice.
2. Geonames: <http://www.cuzk.cz/>, turistické mapy
3. název žijící v místním úzu
4. Základem PJ je apelativum *potok*, které je blíže specifikováno adjektivem *ztracený*, to vzniklo ze slovesa *ztratit* prostřednictvím sufixu *-ný*.
5. Není jasný motiv pojmenování.
6. VM C + B, SM ADd + S
7. ***Verlorene Bach***
CPO – ***Verlorne Bach***

7 Shrnutí modelové klasifikace a formálních typů PJ

Shrnutí VM A

Ze všech 86 PJ patří celkem 36 PJ (42%) ke VM A. 1 název je jednoslovný, 24 názvů je dvouslovných a 11 se skládá ze tří slov. Nejvíce zastoupený (18 názvů) je VM A + B se třemi SM – P + S, P + Sd, P + SADd, poslední SM se vyskytuje pouze v jednom případě. Ve všech případech se jedná o předložková PJ většinou se spojkou *u*. Tento typ PJ je velmi produktivní i dnes, například sem spadá jeden z nejmladších názvů – *U rybízů*, který vznikl teprve před pár lety. Víc jak polovina názvů VM A + B žije pouze v místním úzu. Pouze jeden z nich se nepoužívá vůbec (*Za tratí*).

U PJ složených ze tří slov se téměř vždy jedná o VM A + (C + B), výjimkou je jeden případ, kdy jde o VM A + (C + A). SM jsou u těchto VM tři - P + AD + S, P + Num + S, P + ADd + S.

VM A + A je zastoupen třemi názvy, A + C také třikrát, A + D a A jedním případem.

Motivem pojmenování u těchto názvů bývá nejčastěji poloha místa, kde stojí nějaký dominantní objekt (kostel, divadlo, továrna) nebo nějaký turistický bod (koupaliště, kyselka). Často také poloha místa, kde stála v minulosti nějaká veřejně známá stavba (liščí farma, mlýn, brusírna).

Shrnutí VM B

VM B je zastoupen 37 názvy (43%). 1 název je jednoslovný, 1 název je víceslovný a 1 název je kompozitum, ostatní názvy jsou pak dvouslovné. Nejpočetněji je zastoupen VM C + B (19 názvů) se dvěma SM – ADd + S, AD + S. O polovinu názvů méně je u VM D + B (9 názvů) se SM ADd + S. Pět názvů pak patří do VM A + B a jeden do VM B + C₂. Víceslovný název má VM C₁ + B + (A + A) a kompozitum VM C₁B.

Krom šesti názvů jsou všechna tato PJ zaznamenána v mapách a většina jich žije v místním úzu. Dvouslovné názvy jsou většinou tvořeny adjektivem, které blíže specifikuje nějaké substantivum podle toho, jaká vlastnost toto místo nejvíce vystihuje. Substantiva jsou v našem případě nejčastěji apelativa typu cesta, potok, vrch apod. Motivy pojmenování jsou pak

celkem různorodé – výskyt rostlinstva (*Javorová cesta*), materiál (*Kamenná cesta*), živočišstvo (*Svinský vrch*) apod. Žádný motiv tohoto typu není výrazněji zastoupen.

Častěji se objevují PJ odvozená od názvů obcí (*Ludvíkovský potok*). Motivem pojmenování pak také bývá spojitost s jistou osobou, ať už jde o bývalého vlastníka, pašeráka, hajného apod. (*Borisova stráž*). Tyto názvy mimo jiné často patří různým pomníčkům.

Shrnutí VM C

K VM C patří celkem 9 názvů (11%). Kromě jednoho jsou všechny jednoslovné. 6 z nich patří pod VM C₂, 3 pak VM C₁. SM u těchto VM jsou dva – S nebo Sd.

Motiv pojmenování bývá často spojen s lidskou činností (*Brusná, Měděnec*). Jedná se také o motivy vycházející z nějaké události (*Spálenka, Pechova smrt*). Motivem jsou ale také primární vlastnosti míst (*Lomnice, Panelka*).

Většina názvů se užívá, polovina PJ žije pouze v místním úzu, polovina těchto názvů je zaznamenána v mapách.

Shrnutí VM D

Pod tento VM patří pouze 3 názvy (4%) se SM Sd. Motivy těchto názvů ve všech případech pramení z příjmení předchozích majitelů.

Dva názvy jsou získány ústním sběrem, jeden je zapsán v katastrální mapě. Všechny tři názvy se užívají.

Celkové shrnutí

Nejčastěji je zastoupen VM B (43% z celkového počtu), nejběžnější je pak SM C + B (19 PJ). Jsou to názvy typu *Červený potok, Ztracený potok, Andělský vrch, Lavičková cesta, Lomnický most, Obecní les, Topolová alej, Tabulový kámen* atd. Jak je patrné z příkladů, v názvu se vyskytují vždy běžná apelativa (les, potok, vrch, cesta, most). Ze samotných apelativ by však nebylo jasné, o který les či cestu se konkrétně jedná, proto jsou tato apelativa při vzniku pomístního jména obohacena o adjektivum, které konkretizuje daný objekt či věc. Jedná se asi o nejjednodušší způsob pojmenování, kdy je v názvu přímo obsažen typ objektu a nějaká jeho vlastnost. V menší míře se pak objevují PJ se SM D + B (9 PJ), kde se objevuje apelativum v kombinaci se slovotvorně obměněným osobním jménem – *Borisova stráž, Streitův obrázek*.

Za zmínku určitě stojí i VM A (42% z celkového počtu), který je tedy zastoupen téměř stejně jako VM B. VM A nepočetněji zastupuje SM A + B (18 PJ), tedy jména typu *U hřiště*, *U kostela*, *U Textilany*, *U brusírny*, *U pily*, *U kyselky* atd. V tomto případě je postup při tvoření PJ také celkem prostý, v názvu je obsažen nějaký dominantní objekt či všeobecně známé místo a pouze je dosazena prepozice *u*, výjimečně pak i jiná prepozice.

Shrnutí – formální typy PJ

Celkem bylo sesbíráno 86 PJ, z toho 36 názvů předložkových. 25 předložkových PJ je dvouslovných (*U brusírny*, *U divadla*), zbytek se skládá ze tří slov (*U červeného buku*, *U dvanácti kamenů*). Jednoslovných názvů je celkově 14. Z toho derivovaných je 13 (*Mazlovka*, *Panelka*, *Měděnec*), většinou se jedná o derivovaná substantiva, pouze v jednom případě o substantivizované adjektivum derivované (*Brusná*). Jeden název je pak nederivované substantivum (*Margarín*). Dvouslovných názvů (nepředložkových) je celkem 34. Z toho je 30 názvů derivovaných (*Andělský vrch*, *Hraniční potok*) a pouze čtyři názvy nederivované (*Červený potok*). U dvouslovných derivovaných jde o derivaci adjektiva, substantivum je naopak vždy nederivované. Viceslovný název bezpředložkový je pouze jeden (*Nová cesta na Smrk*). Objevuje se také pouze jedno kompozitum (*Šestidomky*). Nejčastější jsou tedy předložkové názvy, ale téměř stejně početné jsou pak také názvy dvouslovné.

8 Přehled pomístních jmen z hlediska užívání

PJ zaznamenaná v mapě a žijící v místním úzu

1. V Americe	13. U liščí farmy	25. Přebytecký potok
2. Borisova stráž	14. Lomnice	26. Purkmistrův most
3. Cihelny	15. Ludvíkovský potok	27. Rapická hora
4. U červeného buku	16. Malá Strana	28. U spálené hospody
5. U druhé lavičky	17. Mazlovka	29. Streitův obrázek
6. U evangelického kostela	18. Měděnec	30. Svinský vrch
7. Hraniční potok	19. U mlýna	31. U transformátoru
8. U hřiště	20. U modřínů	32. U třetí lavičky
9. U koupaliště	21. Novoměstský potok	33. V zahrádkách
10. U kyselky	22. Obecní les	34. Závorník
11. Lavičková cesta	23. Oslí buk	35. U Zemánků
12. Libverdský most	24. U první lavičky	36. Ztracený potok

PJ zaznamenaná v mapě, která se již neužívají

1. Brusná	6. Mokrý louka
2. Červený potok	7. Okružní cesta
3. Holubcův kopec	8. Za tratí
4. V lukách	9. Uhelny potok
5. Měděná cesta	

PJ zaznamenaná v mapě a užívaná myslivci či turisti

1. Andělský vrch

2. U černého kamene

3. Enderův obrázek

4. Javorová cesta

5. Kamenná cesta

6. Kámen republiky

7. Körtelův obrázek

8. Pechova smrt

9. Pechův kámen

10. Smuteční cesta

11. Tabulový kámen

PJ žijící pouze v místním úzu

1. U Brusírny

2. Cejnarák

3. Cihelna (rybník)

4. U divadla

5. U dvanácti
kamenů

6. U Gargana

7. Hoflade

8. Klímák

9. U kostela

10. Kubák

11. Margarín

12. Nová cesta na
Smrk

13. U pily

14. U rybízů

15. U skokanského
můstku

16. U staré
Textilany

17. Šestidomky

18. Švajcák

19. U Textilany

PJ žijící pouze v mysliveckém či turistickém úzu

1. K Beránkovi

2. Na hřišti

3. U kaštanu

4. Lomnický most

5. U oborohu

6. Okružní cesta

7. Panelka

8. Na pěstebním

9. Topolová alej

10. U rákosu

11. U šachet

K těmto závěrům jsem došla jednak z vlastních znalostní PJ a jednak malým dotazníkem, který jsem rozeslala mezi třicet občanů zkoumaných obcí. Do tabulky jsem vypsala všechna sesbíraná PJ a dotazovaní měli určit, zda daný název užívají, či neužívají. Navíc měli možnost dopsat případné varianty a také další názvy, které znají. U některých PJ byly výsledky velmi nerozhodné, ale u některých se dokonce shodlo 100% dotazovaných. Všichni dotazovaní se například shodli na užívání PJ *U koupaliště*, *U evangelického kostela*, *U kostela*, *U hřiště*, *Spálenka*, *U divadla*, *U Textilany a Streitův obrázek*. U většiny PJ nebyla sice shoda stoprocentní, ale v zásadě jednoznačná, protože opačný názor mělo jen velmi málo dotazovaných. Jako příklad můžu uvést PJ žijící v místním úzu *U Gargana*, kde 28 občanů název užívá a pouze 2 ne. To samé se dá říct o názvech *Malá Strana*, *Rapická hora*, *U liščí farmy* a u mnoha dalších.

U některých byly výsledky hodně rozporuplné, takové případy jsem řešila individuálně podle vlastních znalostní pomístního názvosloví a také jsem se do určité míry snažila zohlednit, odkud daní uživatelé přesně jsou. Nerozhodně například dopadl název *U dvanácti kamenů*, který znalo 15 dotazovaných. Tento název jsem nakonec zařadila mezi názvy žijící v místním úzu, protože z vlastní zkušenosti vím, že se tento název skutečně užívá. Je možné, že tento název nebudou znát občané z Ludvíkova, Hajniště nebo ze vzdálenější části města.

V rozporu s výsledky z dotazníku jsem zařadila do PJ žijících v místním úzu názvy rybníků v Hajništi – *Kubák*, *Klímák*, *Cihelna* a *Cejnarák*. Tyto názvy nejsou mezi obyvateli Nového Města pod Smrkem příliš známé, ale obyvateli Hajniště jsou běžně užívané. To samé platí o názvu *Borisova stráž* v Ludvíkově. Tyto názvy jsem ověřovala individuálně.

Varianty

Do práce jsem zahrnula ještě varianty jednotlivých pojmenování, vždy se objevují v sedmém bodě u jednotlivých hesel. Jednak se objevovaly varianty s odlišnou motivací pojmenování – např. *U divadla x U Najmanky*, *U hřiště x U tábora*, *Na výsluní x Okály x Hoflade*. Objevovaly se také univerbizované varianty názvů *Svinský vrch x Svinčák*, *Borisova strán x Borisák*, názvy s jiným sufixem *Mědenec x Měďák* či substantivizovaná adjektiva vzniklá z dvouslovných názvů – *Rapická hora x Rapická*, *Kamenná cesta x Kamenná*. Dále se pak někdy objevuje varianta PJ, kde je vypuštěna prepozice – *U první lavičky x První lavička*, *U červeného buku x Červený buk*. U některých PJ se kromě českých variant objevují také staré německé názvy. Když vynechám tyto staré německé názvy, které jsou u 27 PJ, tak jsou nejčastější varianty názvů s jinou motivací pojmenování, je jich celkem 12.

9 Závěr

PJ slouží především k orientaci v místech, kde žijeme či kde se často pohybujeme. Ačkoliv výzkum PJ probíhal na celkem malém území, i tak se ukázalo, že pomístní jména jsou celek výrazně nesourodý. V malém průzkumu se prakticky u žádného PJ neshodlo sto procent dotazovaných. Navzdory tomu, že se všechny obce nacházejí v bezprostřední blízkosti, často se stává, že obyvatelé jedné z obcí neznají PJ obcí sousedních, to se primárně týká názvů existujících pouze v ústní podobě. Další příčinou nesourodosti je často věk obyvatel, většinou platí to, že starší generace obyvatelstva zná a užívá více PJ než generace mladší.

Myslivecká PJ se často překrývají s běžně užívanými názvy nebo ještě častěji s názvy turistickými. Myslivecká pojmenování nejsou nijak zásadně specifická a není jich příliš, určitě není vyloučeno, že některá myslivecká PJ budou používána i běžným občanem. Jak jsem se dozvěděla od hajného místního revíru, myslivci, hajní a lesní dělníci se spíš orientují podle čísel starých porostů.

Turistické názvy jsou o něco bohatší. Některé turistické cíle jsou natolik notoricky známé, že je zná naprostá většina občanů, například je to *Streitův obrázek* či křižovatka *U červeného buku*.

Dnes už zde existuje PJ daleko méně než v minulosti. V době, kdy zde převažovalo německé obyvatelstvo, mělo nějaký německý název téměř vše – lesní cesty, pole, louky, kopce atd. Po druhé světové válce se sem přistěhovali lidé, kteří neznali historii města, a tak zaniklo mnoho názvů, dokonce i takové, které zde už přežívaly po staletí.⁵⁴

Samozřejmě zde existuje celá řada názvů, které jsou přeložené z německých názvů – *Streitův obrázek* (*Streitsbild*), *Ztracený potok* (*Verlorene Bach*), *Svinský vrch* (*Sauberg*), tyto názvy tvoří přibližně čtvrtinu všech PJ. Pak zde existují ve velmi malém množství i jména převzatá – *Hoflade*. Zbytek jmen vznikl většinou až v průběhu druhé poloviny dvacátého století samostatně – *Máslovka*, *U transformátoru*, *Cejnarák*, *U Textilana* atd. Tyto PJ jsou nejčastější.

Hlavním cílem práce bylo zjistit vztah mezi živými a standardizovanými názvy. Konkrétně tento výzkum dopadl následovně.

⁵⁴ TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*, s. 26.

Celkem bylo nasbíráno 86 PJ. Z toho 36 PJ je zaznamenáno v mapě a zároveň se také užívají. 9 PJ je zaneseno v mapách, ale už se neužívají. 11 PJ z map je užíváno pouze turisty či myslivci. 19 PJ žije pouze v místním úzu obyvatel. Dalších 11 jmen žije pouze v úzu myslivců či turistickém úzu.

Výrazné je zastoupení názvů žijících pouze v místním úzu. Lidé mají evidentně potřebu vytvářet nové názvy pro svou orientaci. Oficiální názvy jsou sice také užívané, ale není jich dostatek a některým důležitým místům prostě název schází. Naopak jsou místa, která názvy mají, ale už nejsou potřebné, protože místa jsou odlehlá a málo známá (*Mokrá louka, Za trati*). V obydlené části města většinou pro orientaci slouží jména různých obchodů, hospod, ulic apod., těch by bylo nepřehledné množství a jsou používána spíš individuálně, takže jsem do své práce uvedla jen ty nejznámější.

10 Seznam pramenů a literatury

Publikace o místní historii a současnosti

ANDĚL, R., KARPAŠ, R. *Frydlantsko: minulost a současnost kraje na úpatí Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství 555, 2002.

NÁDENÍK, K. A KOLEKTIV. *Smrku – Král Jizerských hor*. Liberec : Nakladatelství RK, 2008.

NÁDENÍK, K., JELÍNEK, R. *Nové Město pod Smrkem*. Nové Město pod Smrkem : Městský úřad, 2004.

TIMA, V. *Nové Město pod Smrkem*. Nové Město pod Smrkem : Občanské sdružení pro obnovu a rozvoj Nového Města pod Smrkem a okolí, 2010.

Internetové zdroje

Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 – Čechy - Geoportál ČÚZK [online]. 2010 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW:

[http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(uhjpqoep121fagbhenqcr545\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&side=dSady_archiv&metadataID=CZ-CUZK-COC-R&head_tab=sekce-02-gp&menu=2901](http://geoportal.cuzk.cz/(S(uhjpqoep121fagbhenqcr545))/Default.aspx?mode=TextMeta&side=dSady_archiv&metadataID=CZ-CUZK-COC-R&head_tab=sekce-02-gp&menu=2901)

Geonames – úvod [online]. 2010 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW:

[http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(ny5oe2zls300akenoxjtjg55\)\)/default.aspx?mode=TextMeta&text=geonames_uvod&side=geonames&menu=26](http://geoportal.cuzk.cz/(S(ny5oe2zls300akenoxjtjg55))/default.aspx?mode=TextMeta&text=geonames_uvod&side=geonames&menu=26).

LÁBUS, V. *Závory v Jizerských horách. Krkonoše – Jizerské hory* [online]. 2008 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW:

http://krkonose.krnep.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=10049&Itemid=3.

MOLÁK, J. *Hajniště – Nové Město pod Smrkem* [online]. 3. 3. 2010 [cit. 2013-04-01].

Dostupný z WWW: http://www.nmps.cz/historie_hajniste.php.

MOLÁK, J. *Ludvíkov pod Smrkem – Nové Město pod Smrkem* [online]. 3. 3. 2010 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW: http://www.nmps.cz/historie_ludvikov.php.

Odborná literatura

KARLÍK, P., NEKULA, M., PLESKALOVÁ, J. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha : NLN, 2002.

OLIVOVÁ-NEZBEDOVÁ, L., KNAPPOVÁ, M., MALENÍNSKÁ, J., MATÚŠOVÁ, J. *Pomístní jména v Čechách*. Praha : Academia, 1995.

PLESKALOVÁ, J. *Pomístní jména na Moravě a ve Slezsku*, cit. dle. KLOUDOVÁ, M., *Pomístní jména na katastrálním území Benecko (okres Semily) v 19. a 20. století*.

KARLÍK, P., NEKULA, M., RUSÍNOVÁ, Z. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha : NLN, 2008.

Zdroje pro sběr PJ

Císařské povinné otisky map stabilního katastru. Uloženo: Ústřední archiv zeměměřičství a katastru v Praze.

Nové Město pod Smrkem - Geoprohlížeč ČÚZK – Geonames. [online] 2010 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW : <http://geoportal.cuzk.cz/geoprohlizec/>.

Nové Město pod Smrkem, turistická mapa. [online] 2010 [cit. 2013-04-01]. Dostupný z WWW :

http://www.mapy.cz/#d=muni_1846_1&x=15.255200&y=50.925255&z=12&t=s&l=16.

KČT. *Jizerské hory a Frýdlantsko 1 : 50 000 : Soubor turistických map*. Praha : Klub českých turistů, 1994.